

СЕКЦІЯ 2. ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Бенч Оксана

Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТНК В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

У сучасних умовах розвитку світової економіки глобалізаційні процеси мають тенденцію формування єдиного світового ринку як системи окремих міжнародних ринків. Багато в чому динаміка розвитку країни та рівень добробуту її населення, ступінь участі у світогосподарських процесах, позиціонування на світовій арені, та конкурентоспроможність вироблених нею продукції та послуг залежить від ефективності функціонування транснаціональних компаній (ТНК), що є складовою її економіки. Але може складатися зворотна ситуація, коли ТНК не лише не відповідають пріоритетам зовнішньої та внутрішньої політики країни, а й суперечать її стратегічним інтересам.

Транснаціональні корпорації є продуктом міжнародних економічних відносин, що швидко розвиваються, а також можуть самотійно постати у вигляді певного механізму, що безпосередньо впливає на світове господарство. Тому неможливо найчіткіше виділити обмеження активної діяльності ТНК та виявити можливості їх ефективного функціонування без негативних наслідків [1].

У світовому господарстві вони відіграють роль, яку важко переоцінити. Саме закордонна діяльність ТНК провідних промислово розвинених країн визначає характер їх зовнішньоекономічних зв'язків. Активна виробнича, інвестиційна, торговельна діяльність ТНК дозволяє їм виконати функцію міжнародного регулятора виробництва та розподілу продукції та, як вважають експерти ООН, сприяти економічній інтеграції у світі [2].

Транснаціональні корпорації все частіше стають визначальним фактором у вирішенні місця тієї чи іншої країни у міжнародній системі економічних відносин. Активна виробнича, інвестиційна, торговельна діяльність ТНК дозволяє їм виконувати функцію міжнародного контролю за виробництвом та

розподілом продукції та навіть, на думку експертів ООН, сприяти економічній інтеграції у світі.

Сучасні особливості розвитку ТНК можна виявити, аналізуючи їх специфіку за багатьма критеріями. Найбільший інтерес становлять такі, як тип взаємовідносин філій та материнських компаній, орієнтація розвитку, роль зовнішніх ринків у розвитку та контроль діяльності зарубіжних філій. З цих критеріїв можна виділити міжнародні, багатонаціональні й світові підприємства (Табл. 1) [3].

Таблиця 1

Типи ТНК та характерні риси їх розвитку

Характерні ознаки	Інтернаціональні компанії	Багатонаціональні компанії	Глобальні компанії
Рівень розвитку країни базування	Країни з перехідною економікою та економікою що розвивається		Країни з розвинутою економікою
Тип взаємовідносин	Етноцентричний	Поліцентричний чи регіональний	Геоцентричний
Орієнтація розвитку	Абсолютна увага до розвитку материнської компанії, закордонні філії забезпечують постачання та збут	Об'єднання компаній на виробничій та технологічній основі, що має більш високий рівень незалежності філій	Єдиний комплекс усіх операцій та сфер діяльності. Материнська компанія розглядається як одна із складових структури
Роль зовнішніх ринків у розвитку	Іноземні ринки розглядаються як продовження ринку базування материнської компанії	Іноземні ринки розглядаються як найважливіші, ніж ринок країни базування	Ареною господарської діяльності виступає світова економіка
Контроль діяльності зарубіжних філій	Сильний рівень контролю філій материнською компанією	Філії, як правило, мають високий рівень автономності від материнської компанії	

При цьому в результаті свого розвитку один тип ТНК може переходити до іншого, змінюючи свої характерні риси. До найбільш зрілого типу ТНК можна віднести глобальні корпорації, котрим характерні: геоцентричний тип взаємовідносин філій та материнських компаній, інтеграція у єдиний комплекс всіх операцій та сфер діяльності, високий рівень автономності філій та глобальний характер господарської діяльності. Найчастіше в цю групу входять компанії, що мають найвищий індекс транснаціоналізації та базуються у розвинених країнах. Ареною діяльності таких компаній виступає весь світ.

Зокрема, дані дослідження ESG показують, що компанії-лідери цифрових перетворень випереджають конкурентів за низкою критеріїв, у тому числі: в 10 разів частіше приймають ефективніші рішення на базі даних і роблять це швидше, ніж організації, що тільки починають цифрову еволюцію і в стільки ж разів випереджають конкурентів за часом виходу на ринок. За оцінками фахівців PwC компанії, які системно підходять до цифровізації бізнесу, можуть більш ніж на 45% збільшити продуктивність праці, на 25–35% скоротити витрати на обслуговування та майже вдвічі збільшити клієнтську базу [4].

У світі цифрова економіка та процеси цифровізації бізнесу стають найважливішими чинниками активізації економічних процесів, зокрема й інтенсифікації експорту. Для транснаціональних компаній, які використовують відповідні технології, можуть отримати безліч конкурентних переваг та/або зайняти вигідніше становище присутності на ринках. Позитивні ефекти цифровізації бізнесу можуть виявлятися в акумулюванні великих даних та їх використанні при прийнятті управлінських рішень, виключенні посередників, оптимізації витрат, прискоренні інформаційного обміну із зацікавленими сторонами всередині та поза підприємством, підвищенні залученості та лояльності тощо.

Сьогодні, в умовах глобалізації ТНК є провідними торговими підприємствами, інвесторами, поширювачами сучасних технологій, науково-технічного прогресу тощо.

Перелік використаних джерел:

1. *World investment report. International tax reforms and sustainable investment. UNCTAD. 2022. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2022_en.pdf.*

2. *The Financial Times, «Major sector ETFs face risk of large tech companies being reclassified», 16 November. 2021. URL: <https://www.ft.com/content/d68565b5-e962-4f64-aaa4-982d2ecafc64>.*

3. *Ietto-Gillies, Grazia. «Transnationality in the XXI century. Concept and indicators». Critical Perspectives on International Business. 2021. <http://dx.doi.org/10.1108/cpoib-11-2020-0135>.*

4. *OECD/G20. «Statement on a two-pillar solution to address the tax challenges arising from the digitalisation of the economy». 2021. URL: www.oecd.org.*

Козачук Оксана

Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль

ЯК ЗМІНИВСЯ ФРАНЧАЙЗИНГ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ ТА ПРОГНОЗ НА 2023 РІК

На думку експертів у галузі економіки, українські підприємці надають перевагу саме франчайзингу, коли постає питання розширення бізнесу. Така модель дозволяє стати успішним у сфері підприємницької діяльності без великих капіталовкладень і досвіду. Станом на початок 2022 року в Україні працювало 592 компанії-франчайзери й понад 24 000 франчайзингових об'єктів.

Після 24 лютого 2022 року український бізнес стикнувся з повномасштабною війною та нерозумінням, що робити далі. Проте, підприємці думають, що франчайзингова система працює під час війни та допоможе у післявоєнний період повністю відновити економіку держави. Попри війну 57% франчайзингових мереж не закрили жодного об'єкта, а частина мереж активно виходять на нові ринки.